

ДОКАЗУВАННЯ ПОДІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ЩОДО КОНТРАБАНДИ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ ЧИ ПРЕКУРСОРІВ АБО ФАЛЬСИФІКОВАНИХ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ

Автором статті визначено обставини, які необхідно з'ясувати під час встановлення такого елемента предмета доказування, як подія кримінального правопорушення, в ході розслідування контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів.

Ключові слова: подія кримінального правопорушення; доказування; контрабанда; обставини; кримінальне правопорушення.

Автором статті определены обстоятельства, которые необходимо выяснить при установке такого элемента предмета доказывания, как событие уголовного преступления в ходе расследования контрабанды наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов или прекурсоров или фальсифицированных лекарственных средств.

Ключевые слова: событие уголовного преступления; доказывания; контрабанда; обстоятельства; уголовное правонарушение.

The author of the article the circumstances necessary to find out during this install the subject of proof, as the event of criminal offenses in the investigation of smuggling of narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors or counterfeit drugs.

Key words: Event criminal offense; proof; smuggling; circumstances; criminal offense.

Постановка проблеми. Інтеграція України в європейське співтовариство, інтенсифікація міжнародного співробітництва в усіх сферах суспільного життя, зокрема й у сфері боротьби зі злочинністю зумовлює необхідність консолідації зусиль правоохоронних органів різних держав у здійсненні спільних заходів, які забезпечують ефективність боротьби з сучасною контрабандою наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів що дедалі більше набуває транскордонних та транснаціональних форм.

Контрабанда є однією з найнебезпечніших загроз національній безпеці України на сучасному етапі її розвитку, а тому боротьба з цим явищем на сьогодні є одним із першочергових завдань держави у справі захисту її економічних інтересів [0, с. 81].

Новий Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України) [2], передбачає нові більш ефективні засоби розкриття та розслідування контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів (гл. 21), а також нову форму організації досудового розслідування кримінального провадження, що у свою чергу, сприяє більш ефективному здійсненню доказуванню контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження питання доказування контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів, внесли такі вчені-процесуалісти як Ю.П. Аленін, А.Р. Белкін, Р.С. Белкін, В.Г. Гончаренко, Ю.М. Грошевий, А.Я. Дубинський, Є.В. Коваленко, В.А. Колесник, М.І. Костін, М.М. Михеєнко, Д.Й. Никифорчук, В.Т. Нор, М.А. Погорецький, В.О. Попелюшко, Д.Б. Сергєєва, С.М. Стахівський, Л.Д. Удалова, Ж.В. Удовенко, М.Є. Шумило та інші. Разом із тим, питання щодо доказування події кримінального правопорушення, передбаченого ст. 305 КК України, комплексно не було досліджено.

Метою статті є визначення обставин, які необхідно з'ясувати під час встановлення такого елемента предмета доказування, як подія кримінального правопорушення, в ході розслідування контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ч. 1 ст. 91 КПК України до обставин, які підлягають доказуванню у кримінальних провадженнях, в тому числі і при контрабанді наркотичних засобів, психотропних

речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів відноситься подія кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення).

Встановити подію кримінального правопорушення означає: по-перше встановити чи мала місце подія в зв'язку з якою відкрите кримінальне провадження, по-друге, виявити ті ознаки події, які дозволять вважати її кримінальним правопорушенням.

Для визначення складових події кримінального правопорушення контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів необхідно керуватись не тільки положеннями ч. 1 ст. 91 КПК України та ст. 305 Кримінального кодексу України (далі – КК України) [3], а й нормами загальної частини КК України. Наприклад, мова йде про ті випадки, коли зазначене кримінальне правопорушення вчиняється групою осіб у співучасті, тощо. При цьому слід враховувати те, що контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів є кримінальним правопорушенням з формальним складом. А тому, по-перше, завдана зазначеним кримінальним правопорушенням шкода не завжди може бути встановлена, а по-друге, вона не має значення для кваліфікації. Однак це не означає, що завдана шкода не значна, а його небезпека зменшується. Навпаки, шкода тут носить подвійний характер. З одного боку, через кордон переміщується товар в порушення митних правил. З іншого – на територію держави переміщується товар, який заборонений до вільного обігу і який має спеціальний режим використання, а порушення цього режиму завдає шкоду суспільним інтересам і інтересам держави [4, с. 81].

Подія контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів тісно пов'язана з часом, місцем та способом вчинення кримінального правопорушення. Хоча й зазначені обставини окремого значення для кваліфікації контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів не мають, разом із тим, їх встановлення є обов'язковими умовами для притягнення особи до кримінальної відповідальності та призначення справедливого покарання.

Під час здійснення досудового розслідування кримінального провадження щодо контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів обов'язково встановлюється спосіб вчинення зазначеного кримінального правопорушення. Від того, яким саме способом було вчинено контрабанду, безумовно залежить встановлення часу і місця її вчинення. Диспозиція ст. 305 КК України передбачає лише два способи контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів, зокрема: це переміщення їх через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю. При цьому слід зважати на те, що ці способи є загальними і сформульовані в законодавчому акті положення вказують лише на спрямованість умислу і дій злочинців.

Проведений нами аналіз наукових джерел свідчить про те, що серед вчених-правників немає єдності поглядів щодо визначення способів вчинення контрабанди. Так, В.М. Шевчук поділяє способи контрабанди на три групи: переміщення контрабанди поза митним контролем; переміщення шляхом приховування (маскування) від митного контролю; комбіновані способи контрабанди [5, с. 12]. Є.П. Іщенко і А.О. Топорков називають чотири основних способи контрабанди: переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон поза митним контролем; приховування товарів від митного контролю з використанням тайників або інших способів, що утруднюють їх виявлення, або надання одним товарам вигляду інших; обманне використання документів чи засобів ідентифікації товарів; недекларування чи недостовірне декларування товарів і транспортних засобів [6, с. 582]. Водночас судова-слідча практика показує, що контрабандисти видаються до різноманітних хитрощів, щоб незаконно провести ті чи інші предмети з приховуванням від митного контролю. Узагальнення практики боротьби з цим різновидом контрабанди показує, що її предмети укриваються від митного контролю в спеціальних сховищах (тайниках), обладнаних, пристосованих або які знаходяться: а) безпосередньо на самому контрабандисті, в його організмі або в його особистих речах; б) в особистому багажі контрабандиста, який знаходиться при ньому або слідує окремо; в) у транспортних засобах на яких контрабандист або його багаж перетинають митний кордон [7, с. 88]. Виходячи, з цього, можна зробити, на наш погляд, помилковий висновок: нібито перелік способів вчинення контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів є набагато більшим, ніж той, що визначений в ч. 1 ст. 305 КК України. Водночас, на нашу думку, не слід ототожнювати спосіб вчинення кожного конкретного кримінального правопорушення з визначеними у законі способами контрабанди. Для маскування наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів від митного контролю або переміщення їх через митний кордон поза митним контролем злочинці використовують можливості сучасних технологій, наукові знання, недосконалість законодавства, корупційні зв'язки тощо. Саме ці обставини і стануть предметом доказування у кожному кримінальному провадженні.

Так, під час судового розгляду кримінального провадження Ленінським районним судом м. Вінниці було встановлено, що 1.10.2008 р. біля 14-ї год. громадянин України ОСОБА_2, перебуваючи в м. Батібаля

Італійської Республіки, з метою особистого вживання на території України, усвідомлюючи, що обіг наркотичних речовин заборонений, незаконно придбав у невстановленої слідством особи на ім'я Роко у двох пластикових капсулах наркотичний засіб кокаїн загальною масою 0,1605 г та у шести капсулах особливо небезпечний наркотичний засіб герої загальною масою 1,3203 г по ціні 15 євро за капсулу. Після цього, з метою переміщення придбаних наркотичних засобів до України у вигляді передачі, з приховуванням від митного контролю, достовірно знаючи, що перевезення наркотичних засобів через митний кордон України заборонене, з метою уникнення відповідальності, заховав їх у подушку-підставу для годинника, яку разом із годинником помістив до картонної коробки, яку в свою чергу помістив до пакету з одягом, після чого перемотав пакет липкою стрічкою. 12.10.2008 р. ОСОБА_2 перевіз пакет із захованими у ньому наркотичними засобами до м. Салерно Італійської Республіки, де передав його водію мікроавтобусу громадянину України ОСОБА_3 для перевезення в Україну в м. Вінницю. Після цього ОСОБА_2 за допомогою мобільного зв'язку повідомив про передачу своєму брату, мешканцю м. Вінниці ОСОБА_4 і попросив отримати її у водія мікроавтобусу 14.10.2008 р. у м. Вінниці. 14.10.2008 р. о 16.10 год. ОСОБА_4, діючи за проханням свого брата, прибув до станції технічного обслуговування, отримав переданий ОСОБА_2 пакет, після чого був затриманий співробітниками міліції, які виявили у пакеті приховані наркотичні засоби [8].

У випадку вчинення контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів способом переміщення наркотичних засобів через митний кордон поза митним контролем, завданням конкретизації обставин, що підлягають доказуванню, відповідатиме встановлення способу переміщення, а саме: вид транспорту переміщення (водний, повітряний, залізничний, автотранспорт, тощо); ввезення чи вивезення; перенесення, перекидання, пересилання міжнародною поштою тощо.

Так, під час судового розгляду кримінального провадження Глухівським міськрайонним судом Сумської області було встановлено, що ОСОБА_1 10 червня 2013 року, маючи на меті підзаробити грошей, щоб купити дрова, знайдену рослинну речовину, при цьому знаючи, що це рослини коноплі, вирішив збути. Зберігаючи при собі, в нагрудній кишені, поліетиленовий пакунок обмотаний липкою стрічкою з наркотичним засобом, перевіз його на попутному транспорті з смт. Шалигіне до в'їзду в с. Харківка Глухівського району Сумської області. Він знав, що між Україною та Російською Федерацією встановлений митний кордон, переміщення через який наркотичних засобів здійснюється у встановленому законодавством України порядку, 10 червня 2013 року, рухаючись пішки на напрямку с. Харківка Глухівського району Сумської області (Україна) – с. Локоть Рильського району Курської області (Російська Федерація) намагався перемістити через митний кордон України на територію Російської Федерації, поза митним контролем, поліетиленовий пакунок з особливо небезпечним наркотичним засобом канабіс (марихуана). Зберігаючи його при собі в поліетиленовому пакеті, але не довівши до кінця заплановане цього ж дня о 10 год. 45 хв., в безпосередній близькості від Державного кордону України, в районі інформаційно-попереджувального знаку його затримали співробітники правоохоронних органів [9].

Місцем вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 305 КК України, є митний кордон. На нашу думку, правильне визначення митного кордону має не тільки важливе теоретичне значення, а й досить практичне. По-перше, місце вчинення кримінального правопорушення віднесено до числа обставин, які повинні бути встановлені в кожному кримінальному провадженні. По-друге, воно є конструктивною ознакою вказаного складу кримінального правопорушення. По-третє, точне встановлення місця перетинання наркотичними засобами, психотропними речовинами, їх аналогами чи прекурсорами або фальсифікованими лікарськими засобами митного кордону набувають ще більш важливого значення в тому випадку, якщо їх ввезення або вивезення здійснювалось поза встановленими пунктами митного контролю. Зважаючи на зазначене, на наш погляд, при здійсненні досудового розслідування кримінального правопорушення, передбаченого ст. 305 КК України, повинно бути чітко встановлене місце вчинення кримінального правопорушення – митний кордон України, а саме зона митного контролю, де була затримана особа, оскільки безпосереднім місцем вчинення контрабанди є зони митного контролю. Зона митного контролю визначається у пунктах пропуску через митний кордон або в інших місцях митної території, в межах здійснення митного контролю, а саме: в місцях оформлення пасажирів, транспортних засобів, вантажів, як правило, ними є приміщення митниці, купе вагона, борт літака, оглядова площадка автомобілів, борт річкового чи морського судна, спеціально відведені місця для проведення митного контролю, оглядові бокси та інші [10, с. 23].

Варто зазначити, що в більшості випадків місце вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 305 КК України, залежить від способу незаконного переміщення товарів, предметів, речовин через митний кордон (переміщення поза митним контролем, з використанням тайників, шляхом фальсифікації митних та інших документів тощо). В одному місці злочинці переміщують контрабанду шляхом об'їзду, обходу митниць, митних постів, в іншому – поза встановленим часом для проведення митного контролю, а у деяких – тільки в зоні митного контролю шляхом приховування предметів контрабанди від митного контролю [5, с. 90].

При переміщенні предметів контрабанди поза місцем розташування митниці, за справедливим твердженням М.І. Костіна, необхідно встановлювати: а) фактичне місце затримання правопорушника; б) розташування

місця затримання правопорушника відносно лінії митного кордону; в) шлях спосіб переміщення предметів контрабанди до місця затримання; г) фактичне місце перетинання митного кордону; ґ) місце відправлення і призначення предметів контрабанди, останній при переміщенні географічний пункт перед перетинанням митного кордону [11, с. 60].

Встановлення часу вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 305 КК України, безумовно залежить від обставин кримінального провадження. Особлива точність визначення часу необхідна у тому випадку, коли наркотичні засоби переміщуються поза пунктами митного контролю. Оскільки в таких випадках час може вказувати, чи мало місце незаконне (поза встановленим часом митного оформлення та роботи митного органу) перетинання кордону наркотичними засобами, психотропними речовинами, їх аналогами чи прекурсорами або фальсифікованими лікарськими засобами.

Кваліфікуюче значення для встановлення події кримінального правопорушення щодо контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів мають обставини вчинення його за попередньою змовою групою осіб або повторно (ч. 2 ст. 305 КК України). Встановленню підлягає особлива небезпечність наркотичних засобів, їх великий чи особливо великий розмір, а також вчинення злочину організованою групою (ч. 3 ст. 305 КК України). При здійсненні замаху (ст. 15 КК України) на контрабанду наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів необхідно також встановлювати ступінь здійснення злочинного наміру і причини, через які він не був доведений до кінця.

Поняттям події кримінального правопорушення також охоплює і предмет контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів. В зазначеному випадку за ст. 305 КК України можуть бути кваліфіковані тільки ті діяння, предметом контрабанди в яких були наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги чи прекурсори або фальсифіковані лікарські засоби.

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що встановлення події кримінального правопорушення є обов'язковим елементом доказування контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів.

Література

1. *Погорецький М.А. Контрабанда в Україні: сучасний стан та заходи протидії / М.А. Погорецький // Державна безпека України: наук.-практ. зб. НАН України і СБ України. – К., 2008. – № 13-14. – С. 81-85.*
2. *Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон від 13.04.2012 № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013 р. – № 9-10. – с. 474.*
3. *Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – №25-26. – Ст.131.*
4. *Макаренко Н.К. Криміналістичне забезпечення доказування у справах про контрабанду наркотичних засобів на стадіях досудового провадження: монографія / Н.К. Макаренко. – Х.: ТОВ “Оберіг”, 2011. – 152 с.*
5. *Шевчук В.М. Методика розслідування контрабанди: проблеми теорії та практики: монографія / В.М. Шевчук. – Х.: Гриф, 2003. – 280 с.*
6. *Іщенко А.В. Теорія і практика криміналістичного забезпечення процесу доказування в розслідуванні злочинів: навч. посібник / А.В. Іщенко, І.О. Ієрусалімов, Ж.В. Удовенко. – К.: Центр учбової літератури. 2007. – 160 с.*
7. *Сорока С.О. Особливості предмета доказування при розслідуванні контрабанди наркотичних засобів / С.О. Сорока // Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні: матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (27 листопада 2013 р., м. Одеса) / відпов. за випуск Ю.П. Аленін. – Одеса : Юридична література, 2013. – С. 85-99.*
8. *Вирок Ленінського районного суду м. Вінниці від 03 вересня 2010 року № 1-468: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/11108763>*
9. *Вирок Глухівського міськрайонного суду Сумської області № 576/1625/13-к: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/32864942>*
10. *Шевчук В.М. Обстановка вчинення контрабанди як структурний елемент криміналістичної характеристики / В. Шевчук // Митна справа. – 2002. – № 5. – С. 20-26.*
11. *Костін М. І. Контрабанда. Доказування обставин вчинення злочинуна досудовому слідстві: монографія / М.І. Костін. – К.: ДІЯ, 2003. – 185 с.*